

Fenomenul BBB și urmările sale asupra scenei politice din Olanda [The BBB phenomenon and its impact on the Dutch political scene]

Andrei-Ionuț PRICOP

Abstract: The essential premise of this article is that the Netherlands, in the European construction as a whole, is considered a country with a certain political and economic "weight", especially if we take into account the fact that it was among the founding countries of the European Union. However, social and political developments in recent years have meant that a new populist, agrarian and eurosceptic political party has emerged on the Dutch political scene, under the name of BoerBurgerBeweging (BBB), which translated means 'Farmers-Citizen Movement'. What's more important, in fact, is that this political party has managed to cause a real surprise in the last provincial elections, on 15 March 2023, really calling into question the future of Dutch politics, marked until recently by Mark Rutte's decade-long permanence as the country's Prime Minister. We will, therefore, see exactly how the Dutch electoral system works (considering that provincial elections are more important than we might think), what the roots of the BBB phenomenon are, and we will analyse what new developments it can bring to the political scene of this country, also taking into account the current political situation in the European Union. We will also try to draw a detailed analysis of contemporary Dutch euroscepticism.

Keywords: *Netherlands, BoerBurgerBeweging, euroscepticism, agrarianism, provincial elections, European Union*

Introducere

Atunci când vorbim despre un stat precum cel olandez, cu siguranță unul din primele gânduri care ne vine în minte este cel de stat predispus înspre o desăvârșire maximală a libertăților individuale, considerând politicile publice adoptate de diferitele guverne olandeze în ultimele două decenii. Cu toate acestea, însă, scena politică olandeză a fost marcată și de o prezență vocală a unei opoziții conservatoare și critice față de demersurile generale ale Uniunii Europene, începută de Pim Fortuyn, menținută la suprafață de populismul lui Geert Wilders și sporită, în ultima perioadă, de o reticență tangibilă față de politicile „verzi” ale guvernului Rutte (politici care, întocmai, se bucură de o anumită popularitate la Bruxelles și Strasbourg). Mai mult de atât, evoluțiile recente ale scenei politice olandeze, au făcut în așa fel încât această opoziție să treacă printr-o schimbare de paradigmă, care a produs ascensiunea partidului agrarian și suveranist BBB (BoerBurgerBeweging).

Acest fenomen necesită o analiză atentă, pentru a înțelege de ce preferințele electoratului olandez au avut parte de o reconfigurare de acest tip, de la prelungita încredere în clasicele partide populiste PVV (Partij voor de Vrijheid) și FvD (Forum voor Democratie) către fascinația pentru BBB. Pentru a reține cum a fost posibilă această evoluție, vom încerca să trasăm rațiunile sale politice, sociale dar și economice, încercând să stipulăm și o analiză coerentă a schimbărilor care vor viza scena politică olandeză, ca urmare a alegerilor provinciale desfășurate în martie 2023. De asemenea, pentru a aduce plusvaloare lucrării de față, vom apela la metode de analiză statistică, în mod special ecuații de regresie multivariată.

Elemente ale sistemului politic din Olanda

Alegerile provinciale din Olanda, desfășurate pe data de 15 martie 2023, au afirmat ascensiunea partidului suveranist BBB (*BoerBurgerBeweging*), un rezultat care a zguduit scena politică olandeză dar care era de așteptat, dacă ținem cont de protestele vehemente ale fermierilor care au marcat țara în ultimele luni, ca urmare a politicii de reducere a azotului dorită de guvernul Rutte¹. Cu toate acestea, adevăratul motiv pentru care această victorie a partidului

¹ Marit van der Hoek, „2022 Dutch Farmer Protests Against New Nitrogen GHG Emissions Reductions Policies”, in *Global Agricultural Information Network (GAIN)*, NL2022-0041, 27 Iulie 2022,

BBB este considerată un „shock politic” derivă din importanța pe care alegerile provinciale le au în Olanda, dacă vom ține cont de structura sistemului electoral olandez. Din acest motiv, ca analiza noastră să aibă un fundament solid, este necesar, înainte de toate, să prezentăm unele elemente ale structurii sistemului electoral olandez. Vom ține cont de faptul că Olanda (ori Regatul Țărilor de Jos, dacă dorim să fim mai preciși) este o democrație parlamentară, în care, de facto, prim-ministrul este cel care deține cea mai mare putere de execuție. Parlamentul olandez este compus din două camere: Senatul (denumit și *Eerste Kamer*, adică „Camera Superioară”) și a doua cameră, denumită *Tweede Kamer* („Camera Inferioară”). Specific sistemului electoral olandez este faptul că membrii Camerei Inferioare sunt aleși direct de către cetățenii olandezi (care au 18 ani împliniți), în timp ce membrii Senatului sunt aleși de către membrii consiliilor provinciale, într-o perioadă maximă de 3 luni după alegerile provinciale². Alegerile provinciale din Olanda vizează 12 provincii diferite, numărul consilierilor provinciali variind în funcție de mărimea provinciei (provinciile cu o populație mai mică pot avea chiar sub 40 consilieri, iar cele cu o populație mai mare tind să depășească numărul de 50 de consilieri provinciali)³.

Observând această structură a sistemului electoral, intuim cum alegerile provinciale din Olanda au o importanță mult mai mare decât în alte țări, întrucât orice inițiativă legislativă din parlamentul olandez are nevoie de aprobarea ambelor camere. Ținând cont de aceste fundamente structurale, observăm cum la alegerile de pe 15 martie 2023 partidele politice care au obținut primul loc, în funcție de diferitele provincii, au fost următoarele:

Provincie	Partidul care a obținut primul loc	Procentul asociat primului partid
Drenthe	BBB	33.41%
Flevoland	BBB	20.83%
Friesland	BBB	27.86%
Gelderland	BBB	23.59%
Groningen	BBB	23.54%
Limburg	BBB	18.47%
Noord-Brabant	BBB	18.24%
Noord-Holland	BBB	13.64%
Overijssel	BBB	31.45%
Utrecht	BBB	13.10%
Zeeland	BBB	19,76%
Zuid Holland	BBB	13.67%

Figura 1: Partidul politic câștigător în fiecare provincie olandeză la alegerile de pe 15 martie 2023⁴.

Ceea ce putem observa, prin intermediul tabelului de mai sus este faptul că BBB a reușit să devină primul partid politic în fiecare dintre cele 12 provincii olandeze, subliniind nemulțumirea generală a cetățenilor olandezi, în special a celor din mediul rural. Din acest

<https://www.fas.usda.gov/data/netherlands-2022-dutch-farmer-protests-against-new-nitrogen-ghg-emissions-reductions-policies>, pp. 1-4 (accesat la 10.04.2023).

² Netherlands Institute for Multiparty Democracy, Instituut voor Publiek en Politiek, „The Dutch Political System in a Nutshell”, *Instituut voor Publiek en Politiek*, 2008, <https://nimd.org/wp-content/uploads/2015/02/Dutch-Political-System.pdf>, p. 23 (accesat la 10.04.2023).

³ Harmen Binnema, Hans Vollaard, „The 2019 provincial elections in the Netherlands: the Rise of Forum voor Democratie after a heavily nationalized campaign”, *Regional & Federal Studies*, Vol. 31, Nr.3, 2021, pp. 436-437.

⁴ Datele din acest tabel provin de pe <https://www.kiesraad.nl/binaries/kiesraad/documenten/proces-verbalen/2023/3/27/proces-verbaal-uitslag-verkiezing-provinciale-staten-drenthe-2023/Proces-verbaal+uitslag+verkiezing+Provinciale+Staten+Drenthe+2023.pdf> (accesat pe 11.04.2023).

motiv, este fundamental să analizăm mai îndeaproape fenomenul BBB și să înțelegem care a fost rețeta de succes a acestui partid. Pe de altă parte, trebuie să reținem și faptul că acest partid politic prezintă unele tendințe de critică a Uniunii Europene, iar considerarea faptului că Olanda nu este tocmai un bastion al euroscepticismului face această analiză și mai interesantă.

Rădăcinile fenomenului BBB

Alegerile provinciale din Olanda nu sunt alegeri de subestimat, iar un partid politic ca BBB a reușit să obțină rezultate spectaculoase în fiecare provincie olandeză. Cu toate acestea, ar fi absolut greșit să considerăm faptul că acest partid politic suveranist a apărut din senin pe scena politică olandeză. Mișcarea Fermierilor-Cetățeni este o forță politică apărută oficial pe data de 1 noiembrie 2019, în orașul Deventer⁵, din provincia Overijssel (provincie în care BBB a obținut și unul dintre cele mai mari scoruri electorale). Așadar, observăm cum militanții din acest partid politic a trebuit să aștepte în jur de trei ani și jumătate pentru a obține un adevărat succes electoral, dacă vom considera faptul că aceștia au participat și la alegerile pentru Camera Inferioară din 2021, unde au reușit să obțină un scor infim de aproximativ 1%⁶, care le-a oferit doar un singur loc în parlamentul Olandei. Așadar, este esențial să reluăm premisa inițială și adăugăm faptul că acest partid nu a apărut din senin și că s-a bucurat de o evoluție spectaculoasă într-o perioadă foarte scurtă de timp (bucurându-se și de „explozia” pe social media a trendurilor #BoerBurgerBoek și #BoerBurgerBeleving). Vom analiza, în acest sens, principalele propuneri ale politicianilor din BBB și, mai mult de atât, vom încerca să prezentăm factorii care au determinat ascensiunea acestui partid politic.

În primul rând, menționăm faptul că apariția BBB a fost simultană cu protestele fermierilor, care au zguduit societatea olandeză încă din octombrie 2019⁷, devenite un simbol vehement de critică a guvernului Mark Rutte, care ar fi dorit introducerea de noi reglementări privind emisiile de azot⁸. E lesne de înțeles, așadar, cum cultura protestului a acompaniat acest partid politic încă de la înființarea sa. În programul electoral al partidului (publicat pe data de 6 martie 2023, care *de facto* este o îmbunătățire a programului electoral din 2021) găsim rezumatul nemulțumirilor din ultimii ani ale fermierilor olandezi. Programul electoral a fost elaborat bazându-se pe următoarele fundamente⁹:

- promovarea unei agriculturi sustenabile, care să pună accent pe „sănătatea solului”;
- monitorizarea atentă a produselor chimice folosite în agricultură;
- promovarea unei activități agricole în care să fie garantată bunăstarea animalelor;
- crearea unui mediu optim de desfășurarea a activității profesionale pentru fermieri (aceștia să fie protejați inclusiv de anumite propuneri legislative care pot fi „dăunătoare”).

Este de reținut o accentuare a necesității unui mediu agricol sănătos, adaptat vremurilor actuale și, mai presus de toate, protecția față de inițiative legislative care pot aduce prejudicii serioase fermierilor. Caracterul de „sănătos” este deseori subliniat în viziunea partidului, creând

⁵ BoerBurgerBeweging, Notulen, <https://boerburgerbeweging.nl/bbb/vereniging/notulen/> (accesat pe 11.04.2023).

⁶ Joop J. M. van Holsteyn, Galen A. Irwin, „The Dutch Parliamentary elections of March 2021”, in *West European Politics*, Vol. 45, Nr. 7, 2022, p. 1493-1505.

⁷ University of Münster, *BoerBurgerBeweging*, <https://www.uni-muenster.de/NiederlandeNet/nl-wissen/politik/bbb.html#8> (accesat pe 13.04.2023).

⁸ Eline Schaart, „Angry Dutch farmers swarm The Hague to protest green rules”, in *Politico*, 16 octombrie 2019, <https://www.politico.eu/article/angry-dutch-farmers-swarm-the-hague-to-protest-green-rules/> (accesat pe 13.04.2023).

⁹ Programul electoral al partidului BBB, publicat pe data de 6 martie 2023, https://boerburgerbeweging.nl/wp-content/uploads/2023/03/BBB_Verkiezingsprogramma_Algemene_Programma_2023.pdf, pp. 1-54 (accesat pe 13.04.2023).

un întreg lanț causal care pornește de la o agricultură sănătoasă și care se termină într-o întreagă economie sănătoasă¹⁰.

În ceea ce privește Uniunea Europeană, vom reține faptul că BBB are, în propriul program electoral, un paragraf special dedicat acesteia, (numărul 15 din „ghidul de vot”, în care se menționează următoarele: „BBB nu este de acord cu ieșirea Olandei din Uniunea Europeană, dar BBB dorește ca puterea Uniunii Europene să fie readusă în limitele sale inițiale, așa cum fuseseră concepute în cadrul Comunității Economice Europene”¹¹. Constatăm, așadar, că BBB nu este un partid care manifestă un euroscepticism profund (precum anumite partide din grupul parlamentar *Identity & Democracy*), bazându-se mai degrabă pe o poziție comună cu partidele politice din grupul ECR (*European Conservatives and Reformists*), care militează pentru o Uniune Europeană confederală, în defavoarea unui federalism european. În programul BBB, sunt exprimate anumite reticențe față de moneda *Euro* (căreia i s-ar prefera o monedă nordică și una sudică)¹². Nu putem afirma, totuși, că BBB este un partid care s-a fundamentat pe o premisă strict eurosceptică, însă trebuie să menționăm că, deseori, Uniunea Europeană a susținut politici verzi de tipul celor care au avut ca „efect advers” nemulțumirea fermierilor, ca și în cazul olandez. Ne referim la faptul că retorica actuală a principalilor lideri politici eurosceptici, indiferent de țara europeană în care aceasta este promovată, s-a bazat pe acuzarea Uniunii Europene de „promovarea consumului de greieri și alte insecte”¹³.

Prin premise de acest tip, BBB a reușit să devină primul partid al țării la alegerile din 15 martie 2023. Elementele prezentate ne ajută să descoperim doar o parte din rețeta succesului electoral de care s-a bucurat partidul. Firesc, este esențial să prezentăm și cealaltă parte a rețetei, despre care însă am menționat și anterior, anume cultura protestului.

În perioada dintre acel octombrie 2019 (moment în care fermierii olandezi și-au demonstrat nemulțumirile blocând străzile din Haga, după ce *Institutul pentru Sănătate Publică și Mediu* emisese un studiu prin care blamase fermierii pentru o bună parte din poluarea cu azot, studiul fiind întocmai apreciat de guvernul Rutte)¹⁴ și martie 2023, protestele fermierilor olandezi nu au încetat. Până în vara lui 2022, a existat o oarecare tendință de-a considera protestele ca fiind dizolvate în dezinteresul general, însă pe data de 10 iunie 2022, când guvernul Rutte a prezentat un plan inedit de reducere a emisiilor de azot (prin reducerea de 30% a animalelor din fermele olandeze), protestele fermierilor au reapărut, mai vehemente și mai pronunțate decât în lunile anterioare, blocând întreaga țară până în zorii alegerilor provinciale de pe data de 15 martie¹⁵. Așadar, societatea civilă a Olandei, și în mod special acea parte a societății civile care vizează fermierii, constituie a doua componentă a rețetei de succes ce a produs surpriza electorală marca BBB.

Mai mult de atât, sesizăm încă un motiv care ar putea explica succesul BBB, anume situația economică a diferitelor provincii olandeze în parte. Analiza de regresie evidențiază existența unei corelații, chiar dacă de valoare medie, între Produsul Intern Brut per cap de

¹⁰ *Idem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 52.

¹² *Ibidem*, p. 47.

¹³ EURACTIV, AFP, „Misinformation swirls over EU edible insects”, in *Euractiv*, 17 Februarie 2023, <https://www.euractiv.com/section/elections/news/misinformation-swirls-over-eu-edible-insects/> (accesat pe 14.04.2023).

¹⁴ ***, „Weer een week vol boerenprotest: een overzicht van de acties”, in *Nos*, 13 octombrie 2019, <https://nos.nl/artikel/2306007-weer-een-week-vol-boerenprotest-een-overzicht-van-de-acties> (accesat pe 13.04.2023).

¹⁵ Daemon Ortega Froysa, „Unpacking the 2022 Dutch Farmers Protests”, in *European Student Think Thank*, 31 august 2022, <https://esthinktank.com/2022/08/31/unpacking-the-2022-dutch-farmers-protests/> (accesat pe 13.04.2023).

locuitor (ne-am folosit de datele oferite de *Statista* pentru anul 2021)¹⁶ din cele 12 provincii olandeze și scorul obținut de BBB în fiecare din aceste provincii. Ca o premisă premergătoare ecuației de regresie liniară, vom ține cont de următoarele date în ceea ce privește PIB/cap de locuitor, din diferitele regiuni olandeze:

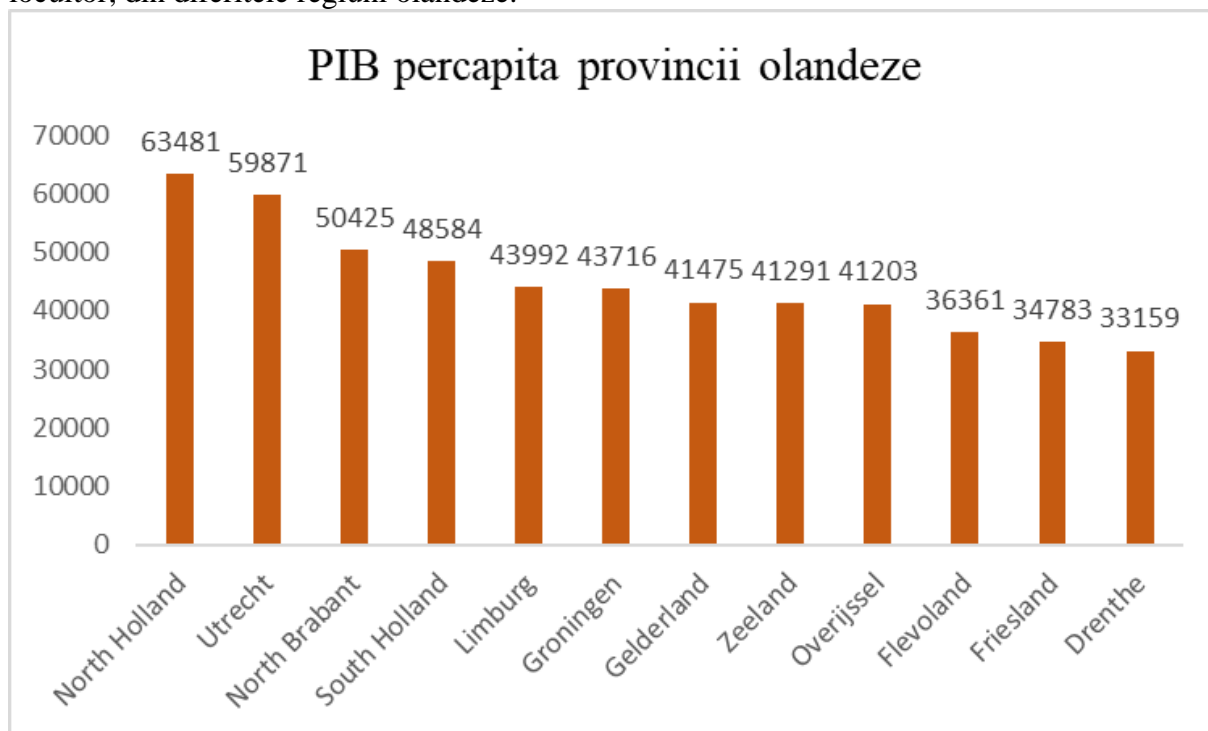

Figura 2: Produsul Intern Brut pe cap de locuitor din diferitele provincii olandeze¹⁷.

Ulterior, putem reține următorul model:

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,729	0,531	,484	4,87631

Figura 3: Valoarea lui R².

Din graficul de mai sus, putem observa cum R² este de 0,531, semnificând faptul că 53,1% din varianța procentului partidului BBB poate fi predicționat de varianța PIB-ului per Cap de Locuitor.

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	45,120	7,173		6,290	,000

¹⁶ Statista Research Department, „Gross Domestic Product (GDP) per capita in the Netherlands in 2021, by province”, in *Statista*, 25 noiembrie 2022, <https://www.statista.com/statistics/1279533/gdp-per-capita-netherlands-by-province/> (accesat pe 13.04.2023).

¹⁷ Cf. <https://www.statista.com/statistics/1279533/gdp-per-capita-netherlands-by-province/>.(accesat la 13.04.2023)

PIBperCapita	-,001	,000	-,729	-3,363	,007
--------------	-------	------	-------	--------	------

Figura 4: Ecuația de regresie liniară privind scorul obținut de BBB în fiecare provincie.

Ce putem reține din cele prezentate mai sus? În primul rând, am stabilit existența unei corelații negative (de 0,531) între PIB/capita al provinciilor olandeze și scorul obținut de BBB în aceste provincii, determinând faptul că *în provinciile în care PIB/capita este mai mare (Utrecht, Noord-Holland) scorul pentru partidul BBB a fost mai mic* (în Utrecht, BBB a obținut doar 13,10%, în timp ce în Noord-Holland a obținut 13,64%). În același timp, în provinciile unde PIB/capita a fost mai mic (Drenthe, Friesland), scorul pentru BBB a fost mai mare. Cu toate că în corelația prezentată nu avem o corelație statistică foarte mare, prezența economicului în această ecuație este una de o importanță deosebită, considerând că toată atenția mass media s-a focalizat aproape în totalitate pe protestele fermierilor în determinarea succesului BBB, fără a ține cont de faptul că provinciile în care BBB a obținut cel mai mare succes sunt și provinciile în care situația economică este una mai nefavorabilă pentru cetățeni. Așadar, este legitim să ținem cont și în acest caz de factorul economic în influențarea votului.

Posibile evoluții ale scenei politice olandeze

În conturarea acestei analize, am reușit să identificăm cel puțin trei scenarii de evoluție a scenei politice olandeze post-alegeri provinciale. Premisa de la care vom porni este că, după cum am mai spus, alegerile provinciale joacă un rol fundamental în conturarea Senatului olandez, ținând cont de faptul că membrii acestuia sunt aleși de consilierii provinciali (în acest caz, alegerile vor fi pe 30 mai a acestui an). În acest sens, un sondaj efectuat de agenția ANP ne arată următoarea proiecție în ceea ce privește repartitia locurilor din Senat¹⁸:

BBB – 17 locuri,
VVD – 10 locuri,
GroenLinks – 8 locuri,
PvdA – 7 locuri,
CDA – 5 locuri,
D66 – 5 locuri,
PVV – 5 locuri,
PvdD – 4 locuri,
SP – 3 locuri,
JA21 – 3 locuri,
FvD – 2 locuri,
CU – 2 locuri,
Alte partide – 4 locuri.

Pentru a forma o majoritate în Senat, necesarul este de 38 de locuri din totalul de 75. Observăm cum actuala coaliție de guvernare (VVD-D66-CDA-CU) ar ajunge eventual doar la 22 de locuri, insuficiente pentru o majoritate. Pe de altă parte, în cel mai bun scenariu pentru BBB, acesta ar putea ajunge la un compromis cu partidele critice la adresa Uniunii Europene, precum PVV, FvD și JA21, nereușind însă să atingă cele 38 de locuri necesare (ar ajunge doar la 27). Așadar, ne închipuim că realitatea ne va prezenta menținerea coaliției VVD-D66-CDA-CU, cu susținerea social-democraților de la PvdA și a ecologiștilor de la GroenLinks. Cu toate că partidele de centru-dreapta nu au foarte multe în comun cu PvdA și GroenLinks, trebuie să reținem că ele cad de acord în ceea ce privește dorința de-a reduce emisiile de azot. De la această premisă, a unei majorități progresiste larg extinsă în Senat, vom porni, considerând că este puțin probabil să asistăm la o majoritate în jurul partidului BBB.

¹⁸ ***, „BBB klimt in jongste prognose naar 17 zetels, D66 zakt naar 5 zetels”, in *Nos*, 20 martie 2023, <https://nos.nl/artikel/2468136-bbb-klimt-in-jongste-prognose-naar-17-zetels-d66-zakt-naar-5-zetels> (accesat pe 18.04.2023).

În acest sens, ne putem închipui un prim scenariu de evoluție, în care ascensiunea BBB va fi constantă, până la alegerile pentru Camera Inferioară din martie 2025. Ținând cont de evoluția protestelor fermierilor în Olanda, trebuie să afirmăm, însă, că liderii politici din BBB vor avea o greutate considerabilă pe umeri, fiind necesar să exprime o opoziție vehementă față de coaliția de guvernare care, dacă vom adăuga o influență crescută a celor de la GroenLinks, s-ar putea să vină cu politici care, din nou, să dezavantajeze fermierii.

Mai mult de atât, acel segment din electoratul olandez care nu manifestă neapărat sentimente favorabile față de politicile Uniunii Europene nu este lipsit de partide cu tendințe și mesaje eurosceptice, precum Partij voor de Vrijheid (PVV) al cunoscutului lider populist Geert Wilders sau Forum voor Democratie (FvD). Tocmai acest ultim partid menționat fusese cel care, bazându-se pe o retorică eurosceptică și suveranistă, a reușit, la alegerile provinciale din 2019, să devină primul partid al țării în preferințele cetățenilor¹⁹, însă a pierdut entuziasmul alegătorilor olandezi, obținând un scor modest la alegerile din acest an, neconfirmând așadar simpatia de care se bucurase în urmă cu patru ani. Acest exemplu ne demonstrează că scena politică olandeză, în special în ceea ce privește partidele critice la adresa Uniunii Europene, este una foarte volatilă, oferind oportunități pentru politicienii populiști dar, în același timp, provocând și înfrângeri subite pentru cei care au „stagnat politic”. Din acest motiv, este hazardat să afirmăm că BBB se va bucura de sprijinul cetățenilor olandezi (în special al fermierilor) pe o perioadă amplă de timp, însă cu siguranță putem afirma că, actualmente, simpatiile cetățenilor nemulțumiți sunt îndreptate către BBB, care are un potențial notabil de creștere. Pentru a se bucura de acest potențial, însă, este necesar ca partidul condus de Caroline van der Plas să obțină victorii politice în favoarea fermierilor și cetățenilor din mediul rural, chiar dacă aceste victorii vor fi de dimensiuni infime.

Un al doilea scenariu ar viza declinul BBB, pe aceeași lungime de undă ca și declinul partidului Forum voor Democratie (FvD) post-2019. Succint, partidul nu reușește să obțină niciun câștig politic (cum este de așteptat, fiind în opoziție), iar cetățenii olandezi, între care bineînțeles regăsim și fermierii, își îndreaptă speranțele fie către clasicul PVV a lui Wilders (chiar dacă Wilders nu a fost niciodată preferatul fermierilor), fie către noi partide populiste care pot apărea pe scena politică olandeză. Scenariul acesta are un anumit grad de posibilitate dar, după cum am menționat și anterior, o prezență a influenței celor de la GroenLinks asupra guvernului Rutte nu poate fi de bun augur pentru fermierii olandezi, considerând că exponenții acestui partid și-au manifestat implicit necesitatea de politici de reducere a azotului, prin afirmații precum aceasta: „În prezent, în Țările de Jos, există 4 milioane de vaci, 12 milioane de porci și 87 de milioane de găini pentru a produce carne, lapte și ouă. Această formă de creștere intensivă a animalelor contribuie la problema azotului. [...] În cele din urmă, acest lucru poate contribui la dispariția anumitor specii de plante și animale, în condițiile în care 75% din carnea produsă în Olanda este destinată exportului. [...] Trebuie să rupem acest ciclu”²⁰. Înțelegem, așadar, cum opoziția dintre partidele progresiste și fermierii olandezi ar trebui să persiste în viitorul apropiat, creând așadar mari oportunități pentru BBB. Cu toate acestea, niciun partid politic nu este scutit de dispariție.

Un al treilea scenariu, în schimb, ar putea viza renunțarea guvernului Rutte la retorica privind azotul, pentru a crea un *statu quo* în care fermierii să fie în concordanță cu guvernul. Acest fapt, însă, ar putea semnifica o distanțare a partidului lui Mark Rutte, VVD, de partide precum GroenLinks, social-democrații de la PvdA sau, inclusiv, de la partenerii de guvernare de la Democraten 66, considerând că acest partid, dintre toate cele prezente în coaliția de

¹⁹ ***, „Bekijk hier alle uitslagen van de Provinciale Statenverkiezingen”, in *Nos*, 21 martie 2019, <https://nos.nl/artikel/2276806-bekijk-hier-alle-uitslagen-van-de-provinciale-statenverkiezingen> (accesat pe data de 14.04.2023).

²⁰ *Misiunea partidului politic GroenLinks*, actualizată pentru alegerile de pe 15 martie 2023, <https://www.groenlinks.nl/kangewoon/boeren> (accesat pe data de 18.04.2023).

guvernare, a fost cel ai cărui lideri s-au exprimat cel mai vehement asupra politicilor de reducere a azotului. Un scenariu de acest tip, însă, ar semnifica o înfrângere acceptată a guvernului Rutte. Dilema fundamentală va rămâne aceasta: va inclina Mark Rutte balanța în favoarea susținătorilor politicilor de reducere a azotului, ori va încerca acesta să ajungă la un compromis cu fermierii olandezi? Acest fapt rămâne de văzut și, inevitabil, va marca semnificativ următoarele luni ale scenei politice olandeze.

Concluzii

În analiza pe care am realizat-o, am putut reține diferite aspecte importante asupra fenomenului BBB din Olanda, care trec dincolo de granițele politicului și realmente reflectă starea de fapt a unei bune părți din societatea olandeză. În acest sens, a fost important să înțelegem mecanismul de funcționare a sistemului electoral din Olanda, pentru a reține valoarea pe care alegerile provinciale le au în ansamblul politicii olandeze. Pornind de la această premiză, am ținut cont de ultimele evoluții sociale din societatea olandeză, ale căror personaje principale au fost fermierii și cetățenii din mediul rural, fundamentali pentru scorurile imense obținute de BBB în cele 12 provincii olandeze.

Pentru a fi mai preciși, însă, trebuie să reamintim faptul că nemulțumirea fermierilor a derivat din lipsa de atenție a guvernului Rutte față de aceștia, culminată chiar cu o situație extrem de tensionată între ambele părți, în special după declanșarea „Războiului împotriva azotului”, marcat de imperatiile politicianilor din partidul Democraten 66 (aflat în coaliția de guvernare) privind necesitatea reducerii azotului.

În afară de acestea, în ansamblul analizei propuse, am arătat încă un motiv pentru care cetățenii olandezi au ales BBB la alegerile provinciale: factorul economic. Chiar dacă probabilitatea statistică a regresiei formulate a fost una medie, prin intermediul acesteia am reușit să observăm cum cetățenii din provinciile în care PIB/capita este mai mic, au fost mai predispuși spre o preferință politică în favoarea BBB-ului. Un detaliu care ar părea irelevant dar care este, totuși, important.

Vizualizând și într-o optică pragmatică scena politică din Olanda, ne este greu să credem că BBB va avea un impact major asupra deciziilor guvernamentale, cel puțin în viitorul apropiat. Schimbarea majoră de pe scena politică olandeză va consta, mai degrabă, într-o „apropriere forțată” a forțelor politice progresiste, care vor încerca să izoleze cât mai mult partidele populiste. Consider că marea divergență privind emisiile de azot va marca în continuare scena politică olandeză, important fiind însă și răspunsul guvernului Rutte. Mai exact, actualul guvern al Olandei are în față ceea ce, la prima vedere, ar părea un joc de sumă zero²¹ în ambele scenarii, fie că decizia luată va fi o cedare în fața fermierilor (din care BBB poate câștiga mult capital politic), fie că va implementa mai vehement politici de reducere a emisiilor de azot (aducând, iarăși, capital politic de care BBB să se bucure). În concluzie, considerăm că un *zoon politikon*²² de talia lui Mark Rutte, a cărui experiență politică nu poate fi trecută cu vederea, încă mai are soluții pentru a se debarasa de această situație care, după cum am menționat și anterior, ar putea părea un joc de sumă zero, într-o primă fază.

Bibliografie

Studii științifice și articole de presă

²¹ Derivată din teoriile economice ale lui Vilfredo Pareto, în care un câștig pentru o anumită parte, corespunde cu o pierdere echivalentă pentru cealaltă parte implicată.

²² Definiția dată de filozoful Aristotel cetățenilor implicați în acțiuni politice (ad litteram. „animal politic”). Aristotel, *Politica*, Semne Artemis, București, 2009

BINNEMA, Harmen, VOLLAARD, Hans, „The 2019 provincial elections in the Netherlands: the Rise of Forum voor Democratie after a heavily nationalized campaign”, in *Regional & Federal Studies*, Vol. 31, Nr.3, 2021, p. 436-437

EURACTIV, AFP, „Misinformation swirls over EU edible insects” in *Euractiv*, 17 Februarie 2023, <https://www.euractiv.com>.

FROYSA, Daemon Ortega, „Unpacking the 2022 Dutch Farmers Protests”, in *European Student Think Thank*, 31 august 2022, <https://esthinktank.com>.

NETHERLANDS INSTITUTE FOR MULTIPARTY DEMOCRACY, Instituut voor Publiek en Politiek, „The Dutch Political System in a Nutshell”, Instituut voor Publiek en Politiek, 2008, <https://nimd.org>.

SCHAART, Eline, „Angry Dutch farmers swarm The Hague to protest green rules”, in *Politico*, 16 octombrie 2019, <https://www.politico.eu>.

UNIVERSITY OF MÜNSTER, *BoerBurgerBeweging*, <https://www.uni-muenster.de>.

VAN DER HOEK, Marit, „2022 Dutch Farmer Protests Against New Nitrogen GHG Emissions Reductions Policies”, Global Agricultural Information Network (GAIN), NL2022-0041, 27 Iulie 2022, <https://www.fas.usda.gov>.

VAN HOLSTEYN, Joop J. M., GALEN, A. Irwin, „The Dutch Parliamentary elections of March 2021”, in *West European Politics*, Vol. 45, Nr. 7, 2022, pp. 1493-1505.

***, „BBB klimt in jongste prognose naar 17 zetels, D66 zakt naar 5 zetels” in *Nos*, 20 martie 2023, <https://nos.nl>.

***, „Bekijk hier alle uitslagen van de Provinciale Statenverkiezingen”, in *Nos*, 21 martie 2019, <https://nos.nl>.

***, „Weer een week vol boerenprotest: een overzicht van de acties”, in *Nos*, 13 octombrie 2019, <https://nos.nl>.

Resurse electronice

BoerBurgerBeweging, *Notulen*, <https://boerbürgerbeweging.nl>.

Misiunea partidului politic GroenLinks, actualizată pentru alegerile de pe 15 martie 2023, <https://www.groenlinks.nl>.

Programul electoral al partidului BBB, publicat pe data de 6 martie 2023, <https://boerbürgerbeweging.nl>.

***, Rezultatele electorale, www.kiesraad.nl.

Statista Research Department, „Gross Domestic Product (GDP) per capita in the Netherlands in 2021, by province”, in *Statista*, 25 noiembrie 2022, <https://www.statista.com>.